

Д-Р МИКОЛА АНДРУСІК.

Іван Могильницький.

(З вранню століття його смерті.)

Після прилучення Галичини до Австрії помічався серед тодішнього українського духовенства нахвал для відновлення освіти у своїй колах і серед проповідників. Вже протягом двох перших десятиліть мавмо інтенсивні об'єднання перемиського та львівського єпископів в цій справі. Після ці нагоди духовної влади бачили в альянсу ієзуїтську духовенства в перемиській дієцезії, як про це свідчать рішення генеральної ієзуїтської конференції, що відбулася у Валові, дня 24. травня 1780 р.

Таким чином над поширення освіти серед духовенства львівської дієцезії в тім часі ще не бачимо: не духовенство виконує тімчас розпорядки своєї влади, яка роздає цісарські повелі та араратні відзначення старалася ширше зацікавленню шкільною освітою серед духовенства в простого народу.

З початком XIX ст. ціла низка об'єднань обох єпископівських урядів у справі народного шкільництва з доказами для духовенства на необхідність народних шкіл, в прикладах та цілентах про перемено, що символізує розвій шкільництва, како про велике зацікавлення низких араратних урядів народною освітою. Це зацікавлення зросло в подальші другі десятиліття в Перемишльському єпископстві Івана Могильницького, від якого смерті лише 24. червня з. р. сто літ.

І. Могильницький уродився 1777 р. і після закінчення богослов'я на львівській університеті ознайомився з Афанасієм Маріявичем, дочкою парона з Боловонич та одержав посвячення 1800 в Святий був священник у Покровичах, спі-

сля викликання на місце деканом. Дуже прихильний, енергійний, ідейний, наполегливий своєї народності та очиняний співпрацювати злинувати на тодішнього перемиського єпископа Михайла Левницького, що покликаний Богом при віснї 1815 р. до консисторії на референта для шкільних справ. Від того часу в тім державному єв. М. Левницького, що 23 травня 1817 р. відімі його до відкриття краляковича соборою перемиського єпископа. В тім же році назначено його деканом від перемиської капітули на постулатційній сеймі, званням надирителем над українськими народними школами в перемиській єпархії, а в 1825 р. званням капітула при надирителі шкільного реферату в перемиському валорі над школами. На цьому становищі в часті його новий перемиський єпископ Іван Світурський, що подібно до свого попередника був тим від впливом Могильницького. „Бог Могильницького — як слушно зауважує азад Михайло Волян — як був би Світурський тим, чим він став від впливом Могильницького для сучасного валору культурного руху, а Михайло Левницький почувався до руського дота, дека між від єпископом Могильницького“.

Закликаючи своєю діяльністю на митр. М. Левницького та перемиського єпископа Івана Світурського став І. Могильницький духовним керівником галицьких українців у 1815—1831 рр. Все проблемне валору національного існування в той час себто вали народне шкільництво, перше араратів українське товариство в Перемишлі, оборона прав і окремішності української народності в мові — все те валило тісно в Імні І. Могильницького.

Початок ширшої діяльності цього завважливого промодянина Галицького України в ширших троях дотривав літ XIX ст. даються від об'єднання перемиської консисторії в д. 29. грудня 1815 п. в єпархії заступництво шкільно освіт і

відносинами єв. М. Левницького та Могильницького. Після на тим малюе цілу низку об'єднань в часті перемиського валору І. Могильницького над школами в перемиській єпархії: в шкільнодумстві, в мові загалом валилося українське духовенство до завоювання шкільно освіт. Не були байдуками для тієї справи в освітній воля були готові валити до жертви на завоювання шкільно освіт, як про це переконано єв. Левницький в часі відкритої деканатів єпархійської округи на весну 1828 р. Співачі своєю освітою до жертви робили громади заложено від того, чим будуть їхні діти вчитися по українськи. Післям цього було в 1832 р. — 285 народних шкіл, 24 тривіальні і 1 годова школа в Лаврові на 697 народних в перемиській єпархії.

З листування між митр. Левницьким і єв. Світурським видно, що Могильницький доставляв Левницькому своїй поради і матеріалів для його писем до урядів. Митрополит користав в порад Могильницького, який дуже часто заступав Левницького в різних урядових справах.

В народній школах мали вчителювати, по думці Могильницького, відоміші підготовані доти. Для цього рішення осунувати в Перемишлі „Дяко-чительський Інститут“. Постановою перемиської консисторії підтримавши співпрацю в селенні, складалося шкільні затис. З початком жовтня 1817 р. почав цей Інститут уже функціонувати, а директором його був сам ієзуїт Могильницький, що викладав у ньому мовляу.

Потреба літургичних для народних шкіл спонукала Могильницького до осунувати відомішого товариства. Сам він валився для написання, перекладання славянської буквар, брошури про „обожненні підданств“, шкільні правила для перемиської шкільно освіт, „Львівські рази“ (це осталих леді в рукописі) в Укр. Національному Музею у Львові).

(Продовження буде.)

Д-Р МИКОЛА АНДРУСЬК.

2)

Іван Могильницький.

(З вранюю сродиття його смерти.)

Товариство для видавання книжок. — Накази в істраги. — Голос Риму. — Урядова комісія. — Протест Могильницького.

З 1816 р. підле Могильницький єв. Левничкому гадку заснувати товариство для ширшого народної просвіти, щоби видати в народній мові книжки катехизичного й громадського змісту. Сам єв. Левничкий став протестантом тодішнього, головою І. Могильницький, а членами вважалися свідомі священики перемиської парафії: Петро Назаренко, Давидо Качинський, Вацлав Славський, Іван Турчанович, Іван Трипський, Гнат Давидович та Іван Сігурський.

В статуті товариства вкрито підкреслено, що видані книжки мали бути писані якомога простішою мовою, щоби простий народ міг ними користуватися, одначе з добором арабів вислові.

На жаль, не довелося товариству сповести проваджених на його назді; здебільше сам Могильницький видав 2 чи 3 букварі, та й не тім скінчився.

Згодом Опайт Левничкого, що Могильницький не додержав членів у-во до складання статуту, був неслухняний; дійсною причиною цього було те, що „воно не було досить освіджено“ — як це сам Левничкий в іншій місці стверджує. Іван-ж члени цього товариства заховавалися біля заступництва народних шкіл.

Товариство не розвинуло свої діяльності з огляду на велику неслухняність польської мови, як і відважалося товариство гр-кат. священиків з огляду на величезні українські популярні співачки. Воно-ж і, на жаль, висловило: сепаратизм і гучне імені Доротеї Міхальської, член польської „демократичної школи“ в Галичині в 1820

році, що бажав стати митрополитом та Модест Гриневичем, що ладився на перемиські євangelістство, відважали проти товариства римську курию.

Римський кардинал Стверди в листі в дні 24 лютого 1817 р. до митр. Левничкого критикував статут товариства й підніс проти нього низку завадів. Передчасно висловив кардинал побажання, щоби товариство видавало книжки не піддержувало ворожести між греко-українським та латинь-польським клером.

Наслідком дотримання між Римом, Вінем і Львовом жовк нещастя загубилося товариство для видавання українських популярних книжок.

Ширша й регуляційна нашого народного школяництва Могильницьким та його ододушними довело до боротьби за українську мову в народній школах. У відповіді Левничковому, що подав 16. лютого 1816 р. галицькій губерній побажання селян, щоби боці дітям вчилися по-українськи, в д. 16. лютого 1816 зазначено, що викривати трудний при заведенні навчання українською мовою тому, що в багатьох громадах мешканці належать до обох обрядів, оже треба би було окремої науки для української мови. До того українська мова не знаходить в письмі й слова завади, би винесли, що не могли учати цією мовою. Тоді Левничкий в листі в 13. серпня 1816 доважав потребу навчання українською мовою, хоч би тільки в огляду на науку релігій. Губерній радико митрополитом не заважило, чи не булоб краше мови читати й писати польською мовою, щоби не піддержувати духу сепаратизму між мешканцями одного й того самого краю, одного й того самого села. Якщоб митрополит не вгадуєв ні ст., то мовою згодиться на шкідливий для української мови дитинської звички.

Проти такої постанови губерній митрополит відмовлявся до царя Франца І. Надіславши завади до князя білоруської мови і галицької губерній, Остапа діяла аргументи для дитинчої губерній. Остапа діяла аргументи для дитинчої губерній проти вчинення сепаратизму мови

мови в народній школах там, що нема вчителів для неї. Бо сепаратизм священиків важливість польської мови, яка має своє писемство, а в українській мові в тільки написання і буквар, відважий завадом митрополита. А з політичного боку надісалося для австрійського уряду ширше завади польської українською мовою, „що в тімлі голосом російської мови“.

Воно-ж такі відносини уряд наказав галицькій губерній для вирішення цієї справи скласти спеціальну комісію. Представником комісії був сам галицький губернатор Фр. Гауер, а реферувач справу губернійський секретар Кротер. Остапий завади, що кращою мовою в Галичині в польська, одначе митр. М. Левничкий та І. Могильницький заперотестували проти цього й заважили, що українці неможуть кращою мовою свою українську мову.

Відтак комісія з зміном духу українських голосів рішила, що тільки вчителі по-українськи, але жадна українська школа, де навчання не відбуваються по польськи, не може користати зі спеціального фонду й конструкторів, та буде належати приміткою школам. Релігійні шкільні вчителі українською мовою, але до науки навчання інших предметів сідат ужити тільки „кращою“ польською мовою. В громадах, де в народі обох обрядів, навчати над школою належить до латинського, а тільки навчати над навчанням української релігій належить до гр-кат. декана Ф конструкторів; а в громадах, де є лиш український народ, навчати над школою належить до нього. Протокол цих нарад підписано 20. лютого 1817, але митр. М. Левничкий та І. Могильницький заперотести собі „вотум сепаратизму“ і прислали в Петербург два М. Люстова 1817 жеморія, уявляючи без сумніву Могильницьким, не тільки в обороні українсько-народної школи, але загальном української мови як сповняючи протест-державного, історично-національного й культурного.

• Промовляючи бачи

У Фелістон в д. 28 травня надруковано: „Діт народні“ що біли „Діт народні“.

Іван Могильницький.

(З приводу стаття його смерці.)

Рекурс і розвідка про мову. — Західні мови й діалекти. — Білоруська мова й українська. — Кимона мова й народна.

На тім же свідчилися *боротба* митр Левицького в І. Могильницького в газетроне суверіно в обороні пред українського народ. В березні в обороні пред українського народ. В березні 1881 р. заборони губернатор митр Левинському Дружбата пастарський лист в церковно-славянській мові, тому що мова кожного ценора інакше мові, тому що мова кожного ценора інакше мові „в українській мові“ („In українській мові“). Отже радки писати посланні на дні в „прохвильній пресі“, себто в польській дні в „прохвильній пресі“, себто в польській мові. Іменем митрополита Могильницький писав рекурс до провідні губерній. У рекурсі, що в обороні пред феліаційного розпорон. Могильницький впровадив для українців, а при цьому обстоював вірність української народності й мови.

Потреба оборони вірності української народності в мові спонукала Могильницького до наукових дослідів. Він в першій газетроне-українській науковий дослідження мови.

На самім вступі своєї „Відомости о рускій мові“¹⁾ вивідав Могильницький на те, що мова інакше мови не як інші різні мови, як українська.

Він заводить суверенні думки різні учених про славянські мови мовали, а українську мову, та сам українці термінів: мова, діалект, нареччя, та сам українці термінів: мова, діалект, нареччя, без нікого строні, довготній розвідці в мові. Він заводить суверенні думки різні учених про славянські мови мовали, а українську мову, та сам українці термінів: мова, діалект, нареччя, без нікого строні, довготній розвідці в мові.

свою, руську в відносенні до хорватної славянської мови. При цьому стверджував, що якийсь народ може утратити політичне значіння й самостійність, кимале племя й мова лишаються незмінними народні предмети.

Відтак потім Могильницький історію переходу руських мовал: Галичини (з авторів: „Малой Русі“), України, Поділля, Волині, Білорусі в Чорній Русі в склад латинсько-польської держави та на основі ряду документів показує, що в Польні завжди та ісконі відрізнялися українську мову від польської в російській. Цимже та, що автор поділяється на твори Миколи Смирноного в різні документи доказує, що образ народності не відрізняється і що швидко, що повільно руський образ і прийняв латинський в нові тили української народності.

Далі автор аргументує, що мова українська мова й прийняла в способі історичній розвитку продуктивні польські слова, як польська мова українській, той твердить, що наша мова змінилася в польській, наслідки, польська мова владеть своїм чистоту, багатство та склад українській мові.

Щодо відносення української російській мови до „русської“ моваліції Могильницький, що українська мова аргументує значно до проту, багатства й краси московської мови.

Вступі автор зазначає, що українська (русська) мова в дивній Галичині в народною мовою українського народу та вступав проти невідповідного німецького вислову: „Russisch“, а зазначається та терміном: „Ruthen“.

В його педагогічній праці нас торкається провідність українсько-білоруської мови та його поділ народної мови на устну й писану, яка чад XIII ст. аж до нове часів майже змінилася. Довело цього довести в тім, що Могильницький не-

комажв інші народні мови. Для цього мала користь тільки виключно іменна співрозбіжність та традиція моваліції. Вступивши Могильницький в обороні української мови не в тім ділянці. В латинсько-польській державі ухиляли славянської кималі „русської“ мови від славянської примішкою українці і білоруси; в тім мові були писані документи на які поділяються Могильницький. Зрештою що в 1880 р. Олександр Осиповський у своїй „Studies auf dem Gebiete der rathenischen Sprache“ зазначає білоруську мову як діалект української.

Найбільш вірними в його збірній праці про єдиність мови в XIII—XIX ст., тим більше, що йому відомі були „Книга“ Котляревського й праця Павловського. Ця нова думка аргументує — як подіє академ. М. Вовчок — під впливом лектури російських письменників Ломоносова й Шкловського, які думали, що польська мова найбільш змінилася від часів Володимира Великого.

Своєю „Відомости про руську мову“ не відрукував сам Могильницький; тільки скорочений польський переклад Л. А. Павловського поміщені в „Сборнике научных изсследования im Odeskibich“ за 1879 р. в. в. „Вопросы о руській мові“ — вийшли перодрукували про розвідку у віденській друкарні Карла Герольда в 1887 р. та у львівській Старопринципалі 1848 р. Російський переклад в польській мові в ділянці змінилася у славянській мові „Журнал Міністерства Народного Провіщення“ за 1889 р. в. в. „О Русском языке“, а вийде перодруковані статті Могильницького П. Куліш в 2-ім томі „Занево о Білорусій Русі“ (Петроград 1887) в. в. „О единстві в самобитности кимно-русского языка“.

Д-Р МИНОЛА АНДРУСІК.

4)

Іван Могильницький.

(З нагоди 100-ліття його смерті.)

(Довістка)

Мійні праці. — Письменник на людях. — Жаль за нього.

На зміна передруки слідить про її велику чужорідність. Вони захоплювали піснотні піснотні діла і письменників на Осипа Левинського, Маріана Шапелюча, Антона Петрушечка в інших Польні текст „Вісності“ зітворили на основі рукописного чернива проф. М. Волян у 1910 р.

Самує граматичку слідить Могильницький нове в кітвін частин 1913 р.; жаль, що вона у свій час не дописалася. Бо тоді була вона написана не менше чистого українською мовою, а переважно від народної до церковно-славянської, то хоча сам факт його послуги про окремішність мови від по-ліської багато притримався до не змінивши мовної національної спільності. Серед тих народознавців 20-х рр. жаль традиції про Могильницького, як про українського народної мови. Слідить, що всі згадали мовити лише тільки (церковно-славянську) мову в життя народній, але потім назвали престолярську граматичку. Та востроє бачив він деякі мовознавство в своїй граматичці, бо не доводило ні на свою життя, ні по смерті її зловити.

Для рукописні передруки цього твору „Могильницького в „Граматичка мовна Східно-руської“ верховалася до наших часів і зберіглася в „Укр. Над. Мисль“. На основі тих рукописів дала вида М. Волян текст, який віддав Науц. Т-во ім. Шевченка в 1910 р.

З друкованих праць І. Могильницького є дивади про Схід української мови, який видав він разом з Іваном Лавинським.

Могильницький брав також участь у виданні мемуарів митрополита Левинського до граду в справі заварюванні релігійного факту в 1925 р. та в питаннях, чи в сільській церковній раді вберуть священника в українській візантій в поєднанні чернів в 1930 р.

Шкоди в критичні замітки Могильницького на свої видання в той час, а яких деякі перекладом до наших часів в рукописах. Вони опубліковані по часті в 104-го томі „Записок Науц. Т-ва ім. Шевченка“ видав М. Волянком.

Для доповнення біографії діяльності цього письменника іменного краєзнавця, українського священника в громаді, яка є в її часі величезного письменника в народному освітстві, слід писати про його родинні життя. Рідом зі свого дружинок для них деякі великі жертвенності для загальної добра. Водути бачилими, прибуло Могильницький у свій дім на запрошення сестри-дівчати до таланту спокон, вступила її та віддала життя на улюблених болющих.

Новий наказ до праці в сивоєврий помер Могильницький у 24-го році життя 24. червня 1831 р. на вікно, що знайшла тоді в Галичині і побила сама тільки перемиску старою 10 славянської. Митр. Левинський писав до Лавин, 27. червня 1831 р. до мт. Східно-руської, що він в жалю і болем річезує у листі останнього в 24. 5 м місто про смерть в крестос Могильницького. „Втрата цього життя — велика втрата не тільки для окремих осіб, але навіть для цілого нашого народу в майбутньому“. Від себе додає, що смерть Могильницького боліло віддалом на діяльність „Рускій Трїні“, до якої несподівано ставився митрополит, після смерті Могильницького під впливом інших людей.

Перед своєю смертю написав Могильницький дивади в Перемишлі в Ринку під ч. 2, до мови, гр. бат. написав на шкільну стінописку по 22 чл. для її білий членів церковної пі-

мані школи і варті не сподівали, але митрополит досмерте користався для своїх цілей та її митри. Також його життя, що вважало украла, написала на фоні для сарті і він не український священник перемисльській старої 400 дукатів. Великим Могильницький написав свою біографію, про яку несподівано митрополит, що в в свій „Рідні в важкі творі“. В митрополити і сповів в додержанні мт. Східно-руської Осип Левинський.

Іван Могильницький зі своєю діяльністю та народним освітством різко відбивав від часу до часу тодішнього духовництва. Він сам факт, що він писав по українсько, багато пишався його понад єврейства. Як було тоді наше духовництво при написуванні, хоча собі уварити в якого митри в листі митр. Левинського до мт. Східно-руської Митри після смерті Могильницького послала митрополити священникові текст молитви на час дохора в відродуванні, чому в латинській мові. „До цього передискуванні болющого часу писавало ба в тому, кому його писати“. Отже, митрополит в будова нова великого духовництва в той час були польські.

Візули сучасники втрату його в виданні автор (на уряді О. Левинського — О. Левинський) написав епігравий вірш на смерть Могильницького. Добрим словом згадували його пам'ять на відлік релігійн учених в 1848 р. Н. Головацький та О. Левинський, зі задоволенням відзначили про нього на сторінках „Мт. Галичинина“ в 1850 р. Ю. Желазинський, поділив його митрополити галицької сучасності.

Після того як по останніх днів постать Могильницького вмерла на себе уяву митрополити робити і загирала її до праці, хоча доповнює було все його життя, а народні мови громаді про нього забули. Хайже її рідки пригадують, малому громадянству цього великого грот. чини завжди сто літ.